

EDUKACJA OLIMPIJSKA W PROCESIE INSTYTUCJONALIZACJI KULTURY FIZYCZNEJ

Instytucjonalizacja jest powszechnie rozumiana jako proces przechodzenia od spontanicznych zachowań, działań społecznych do uregulowanych, sformalizowanych, a więc podlegających kontroli społecznej. Innymi słowy, jest to akt nadania dotychczasowym formom działania charakteru instytucji. Instytucjonalizacja jest cechą wyróżniającą wszelkie formy stosunków społecznych. Jest synonimem stabilizacji i unowocześniania. Jej istotą jest tworzenie instytucji stanowionych przez społeczeństwo, przez jego kulturę. Tworzą one ład społeczny, służą zaspokajaniu potrzeb jednostki ludzkiej lub zbiorowości. Każda kultura składa się z określonego porządku, warunków życia. Im bogatsza i bardziej skomplikowana jest dana kultura, tym bardziej wielostronne są wymagania w stosunku do ludzi w niej żyjących. Aby im sprostać, muszą oni zdobyć wiedzę i wyuczyć się różnych umiejętności. Wszystko to, co uznaje się za pożyteczne lub konieczne do życia w określonej kulturze bywa uznawane za edukację. Jest ona pomocą w życiu, obejmuje kształcenie i wychowanie, generuje ogół oddziaływań służących formowaniu się zdolności życiowych człowieka. Oddziaływania edukacyjne są najczęściej zinstytucjonalizowane, zachodzą we wszystkich środowiskach: rodziny, przedszkola, szkoły, lokalnych, stowarzyszeniach, klubach, organizacjach itd. Wielkość zadań edukacyjnych i ról do odegrania w społeczeństwie stanowi o celach, ich liczbie w danej kulturze, obszarze, na określonym etapie rozwoju jednostki ludzkiej i społeczeństwa, w którym jednostka funkcjonuje. Edukacja, podczas której zachodzi przemienianie osobowości człowieka przez wykorzystanie wychowawczych wartości sportu i uniwersalnych wartości olimpizmu określamy mianem edukacji olimpijskiej. Może być ona traktowana jako instytucjonalizacja w kulturze fizycznej przez oddziaływanie

na członków określonej zbiorowości, określanie celów, wartości, reguł i norm postępowania jednostki i zbiorowości społecznej.

Celem niniejszego opracowania uczyniono ukazanie edukacji olimpijskiej jako szansy na zinstytucjonalizowanie postaw społecznych dzieci i młodzieży. Edukacja olimpijska ułatwia zrozumienie drugiego człowieka, stwarza mu możliwości „odnalezienia” samego siebie w świecie wartości. Ewoluuje ona w kierunku wychowania w duchu wzajemnego zrozumienia, przyjaźni z zachowaniem własnej godności i indywidualności.

Kultura fizyczna a wychowanie fizyczne

Na potrzeby niniejszego opracowania kulturę fizyczną rozumiemy jako wszelkie formy aktywności fizycznej człowieka podejmowanej i wykonywanej świadomie i celowo. Należą do nich: wychowanie fizyczne, sport, rekreacja fizyczna, turystyka, choć ta jest niekiedy kontrowersyjna. Tak pojmowana kultura fizyczna jest środkiem rozwoju sprawności fizycznej, wzbogacania zdrowia, harmonijnego i wielostronnego kształtowania się osobowości człowieka. Podstawą kultury fizycznej jest wychowanie fizyczne, w tym to będące przedmiotem nauczania w szkole.

Wychowanie fizyczne stosownie do dwuczłonowej nazwy wchodzi w dwojakie związki. Po pierwsze, stanowi integralną część procesu wychowania, podlega zatem teorii wychowania oraz ogólnym trendom systemu oświatowego. Po drugie, jest integralnym składnikiem edukacji. W pierwszym przypadku „zaspokajają doraźne potrzeby fizycznego rozwoju oraz służy przygotowaniu do dbałości o ciało po ustaniu procesu wychowawczego”¹. W przypadku drugim, dotyczy kształcenia, czyli wyposażenia w wiedzę, kształtowania umiejętności, sprawności i nawyków. Odnosi się do sfery instrumentalno-technicznej.

Zestawienie słów „wychowanie” i „fizyczne” Demel uznał jako „nieznośną kontaminację – niespójny twór”² dzielący człowieka na dwie sfery. „Współcześni teoretycy wychowania fizycznego postawili pytanie, czy pozacielesne efekty uzyskiwane w toku wychowania fizycznego muszą się rozpraszać, czy nie można by ich wykorzystać dla specyficznych interesów wychowania fizycznego, programowo skupić w procesie wychowania fizycznego, skierować na sprawy ciała? Bo przecież i rozum, i wola, i emocje tym celom mogą

---

¹ H. Grabowski (1997), *Teoria fizycznej edukacji*, Warszawa: 51.

M. Demel (2007), *U źródeł metodyki*. W: T. Maszczak [red.], *Edukacja fizyczna w nowej szkole. Podręcznik dla studentów wychowania fizycznego*, Warszawa: 15.

i powinny służyć”³. Idąc tym tokiem myślenia wprowadza się w centrum procesu wychowania fizycznego najwyższe kategorie osobowości stawiając je ponad cielesnym kształceniem. Dawniej te kategorie (w sferze umysłu, woli, uczuć) funkcjonowały jakby obok procesu wychowania fizycznego. W ten sposób „przywracamy naszej dziedzinie charakter w pełni wychowawczy”, a tę operację myślową określamy mianem repedagogizacji.

Nowoczesne wychowanie fizyczne „stanowi zamierzone i świadome działanie ukierunkowane na ukształtowanie postaw prosomatycznych (tj. stosunku do ciała i fizycznego funkcjonowania) oraz postaw prospołecznych (tj. stosunku do życia i innych ludzi, przekonań i wartości moralnych), równocześnie nastawione na wspieranie rozwoju fizycznego i zdrowia oraz kształtowanie trwałego obyczaju aktywności fizycznej i troski o wydolność fizyczną, sprawność motoryczną i prawidłową postawę ciała”⁵. Zatem w repedagogizowanym wychowaniu fizycznym nauczanie ruchu z wszelkimi procedurami kształtowania i doskonalenia ciała ujmujemy w kategoriach kształcenia. Mieszczą się tu nie tylko wiadomości, ale również praktyczne opanowanie umiejętności. Kształcenie jest procesem kształtowania dyspozycji instrumentalnych, czyli kompetencji technologicznych. Kształtowanie postaw i motywacji, wybór wartości, odbywa się przez działania na sferę emocjonalno-wolicjonalną i rozwija kierunkowe dyspozycje osobowości.

Wychowanie fizyczne powinno wprowadzać człowieka w świat kultury fizycznej, powinno być jej kursem propedeutycznym. „Zrozumienie propedeutycznej roli, jaką wychowanie fizyczne spełnia wobec kultury fizycznej otworzyło możliwości wytłumaczenia, że termin «wychowanie» w wychowaniu fizycznym nie jest wtrętem, lecz posiada głęboki sens”⁶. Mówiąc o „sencie” mamy na myśli repedagogizację wychowania fizycznego, którą przeprowadzono przekształcając tezę, że zdrowie i sprawne ciało jest warunkiem wychowania na, że to „wychowanie jest warunkiem zdrowia i sprawności fizycznej”. Zainicjowany przez Demela kierunek myślenia głęboko rozwinęli w swych pracach: Grabowski, Osiński, Pawłucki, Strzyżewski, Zuchora i inni.

W tym znaczeniu wychowanie fizyczne stanowi spójny proces kształcenia i wychowania, w którym wszystkie cele są swoiste i typowe dla tej propedeutycznej formy uczestnictwa w kulturze fizycznej. Dlatego należy unikać – twierdzi Demel – „stawiania wychowania fizycznego obok rzeczywistych

---

³ Tamże: 15.

⁴ Tamże: 15.

W. Osiński (2011), *Teoria wychowania fizycznego*, Poznań: 76.

⁶ L. Powolny (1993), *Orientacja pedagogiczna w wychowaniu fizycznym a kształcenie wychowawców fizycznych*, „Zeszyty Metodyczno-Naukowe”, 2: 187-191.

komponentów instytucjonalnej kultury fizycznej: sportu, turystyki, rekreacji”⁷. Nie jest wychowanie fizyczne „szeregowym składnikiem kultury fizycznej (w układzie poziomym), lecz jest jej fundamentem (w układzie pionowym). Fundament ten obejmuje całość kultury fizycznej młodego pokolenia (a więc, i sport, i turystykę, i rekreację itd.)” – podkreśla Demel⁸.

Wychowanie fizyczne – pisze Zuchora – jest „procesem dynamicznym wprowadzającym w świat kultury fizycznej, kształtującym określony system wartości i zachowań”⁹. Zaś kultura fizyczna jest pierwszą potrzebą współczesnego człowieka, a uczestnictwo w niej wymaga pełnego i aktywnego zaangażowania. Podczas szkolnego wychowania fizycznego powinny kształtować się trwałe, pozytywne postawy uczniów wobec kultury fizycznej. Kształtowanie postaw, przemienianie osobowości wychowanka powinno być podstawowym zadaniem, istotą i głównym kryterium efektywności wychowania fizycznego¹⁰.

Jednym ze środków szkolnego wychowania fizycznego jest sport dzieci i młodzieży. Z uwagi na miejsce jego realizacji bywa określany również mianem sportu szkolnego. Za Z. Dziubińskim „Sport szkolny będziemy rozumieli jako sposób zaspokajania kinetycznych, najczęściej hedonistycznych i agonistycznych, potrzeb uczniów oraz jako pozalekcyjną kontynuację procesu edukacji fizycznej, ale także szeroko rozumianego procesu edukacji społeczno-kulturowej”¹¹. Sport szkolny stanowi swoistą odmianę społecznego zjawiska, jakim jest współczesny sport wyczynowy. Jest przykładem zinstytucjonalizowanej organizacji społecznej. Utrwalił się w polskim systemie oświaty i wychowania jako ważne jego ogniwo. Pierwsza instytucjonalizacja sportu szkolnego zaistniała pod koniec lat 50. XX wieku. W 1957 roku została powołana powszechna organizacja sportowo-wychowawcza uczniów, nauczycieli, działaczy i sympatyków sportu szkolnego pod nazwą Szkolny Związek Sportowy. Podjęła ona obowiązek kierowania całokształtem spraw związanych ze sportem szkolnym. Sport włączony do szkoły stworzył swoistą strukturę przez nią kształtowaną. Podstawową jednostką organizacyjną SZS stało się szkolne koło sportowe, a od 1974 roku szkolny klub sportowy (SKS). Stały się one podstawową i popularną formą zajęć pozalekcyjnych. Stanowią istotne ogniwo procesu edukacyjnego.

M. Demel (1973), *Szkice krytyczne o kulturze fizycznej*, Warszawa: 39.

⁸ Tamże: 39.

⁹ K. Zuchora (1980), *Wychowanie w kulturze fizycznej*, Warszawa: 13.

¹⁰ J. Nowocień (2013), *Studium o pedagogice kultury fizycznej*, Warszawa.

¹¹ Z. Dziubiński (2012), *Instytucjonalizacja edukacji*. W: Z. Dziubiński, Z. Krawczyk [red.], *Socjologia kultury fizycznej*, Warszawa: 304.

Przełom lat 80. i 90. wytworzył nowe zjawiska wokół sportu szkolnego. Szkolne kluby sportowe przeżywały kryzys, który był skutkiem przemian ówczesnej szkoły. Wraz ze zmianami szkoły przekształceniom uległ także sport szkolny. W połowie lat 90. – obok szkolnych klubów sportowych – pojawiła się nowa jednostka organizacyjna sportu szkolnego – uczniowski klub sportowy (UKS). Przez fakt wysokiego zainteresowania resortu kultury fizycznej uczniowskimi klubami sportowymi, zyskały one wysoka rangę. Poświadcza ją, po pierwsze, finansowanie UKS przez Urząd Kultury Fizycznej i Sportu oraz zintegrowanie działań międzyresortowych na rzecz ich rozwoju: Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki. Resorty te powołały zespół o nazwie Komitet Sportu Dzieci i Młodzieży. Jego zadaniem było wypracowanie i wdrożenie różnych form pobudzających i aktywizujących młodzież do sportowego współzawodnictwa. Uczestnictwo we współzawodnictwie sportowym jest ważną formą rozbudzania zainteresowań dzieci i młodzieży kulturą fizyczną. Organizowane na terenie szkoły, angażuje nie tylko młodzież uzdolnioną sportowo, ale także uczniów z mniejszymi zdolnościami ruchowymi. W ten sposób sport szkolny zinstytucjonalizował się na dwie jednostki. Pierwsza obejmuje osoby uzdolnione sportowo, które są objęte procesem szkolenia sportowego na wysokim poziomie. Są one ukierunkowane na rozwój wyników sportowych i dążenie do mistrzostwa. Głównym zadaniem jest potrzeba pogodzenia życia rodzinnego, obowiązków ucznia ze zwiększoną aktywnością fizyczną i karierą sportową. Druga, to „sport wszystkich dzieci” Jego zadaniem głównym jest propagowanie sportu i aktywności fizycznej w szkole. Mamy aktualnie w Polsce liczne programy i projekty służące podwyższaniu rangi wychowania fizycznego i sportu w społeczeństwie. Takie projekty jak: „Mały mistrz”, „Radosna szkoła”, „WF z klasą” lub „Stop zwolnieniom z WF-u” są przedmiotem szeroko zakrojonych akcji promocyjnych, kampanii społecznych upowszechnianych w środkach masowego przekazu. Wszystkie projekty rządowe mają służyć podwyższeniu atrakcyjności lekcji wychowania fizycznego oraz zachęcać dzieci i młodzież do podejmowania aktywności fizycznej. Zajęcia z wychowania fizycznego, systematyczna aktywność fizyczna w szkole powinny przemieniać się w trwałe nawyki uprawiania sportu. Przez sport młodzi ludzie uczą się życia w warunkach zbliżonych do życia dorosłych. Przez sport szkolny młodzi ludzie – uczniowie dokonują wyboru sportu, który będą uprawiać przez całe życie (według założeń podstawy programowej). W obszarze sportowym również istnieją liczne projekty rządowe sprzyjające upowszechnianiu aktywności fizycznej jako działalności ciągłej. Należą do nich m.in.: „Sport wszystkich dzieci”, „Animator sportu dzieci

i młodzieży”, „Animator sportu osób niepełnosprawnych”, a także „Animator Moje Boisko Orlik 2012”¹².

Nie bez znaczenia są także konkursy i przedsięwzięcia o zasięgu nie tylko lokalnym, ale także regionalnym. Na przykład prowadzony w 2006 roku konkurs „Sprawna klasa” miał na celu zmobilizowanie całej społeczności szkolnej: uczniów, nauczycieli, rodziców do organizowania i przeprowadzania zajęć ruchowych dla jak największej liczby dzieci. Ten ogólnopolski program promował sport i aktywność fizyczną wśród uczniów szkół podstawowych. Kampanie promujące aktywność fizyczną popularyzują jednocześnie pozytywne jej wpływy w profilaktyce chorób cywilizacyjnych (np. ogólnopolski program „Trzymaj formę”).

Ciekawa i atrakcyjna jest programowa propozycja systematycznego zwiększania aktywności fizycznej i uczestnictwa dzieci i młodzieży w sporcie, zainicjowana przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, pod nazwą „Multisport”, czyli zintegrowany system aktywności fizycznej. Program kierowany jest do jednostek samorządu terytorialnego na poziomie gminnym, powiatowym i wojewódzkim, klubów sportowych i szkół. „Głównym założeniem programu jest kreowanie wzorów zachowań prozdrowotnych, nabywanie zróżnicowanych umiejętności ruchowych oraz stymulowanie poziomu sprawności fizycznej. Program eksponuje wychowawczą funkcję sportu i jego związki z kulturą, a także rolę aktywności fizycznej w umacnianiu więzi rodzinnych, środowiskowych oraz kultywowanie lokalnych tradycji sportowych”¹³. Program ten zawiera wszelkie wartości mogące wpłynąć na zmianę niekorzystnego obrazu wychowania fizycznego i sportu. Jest on przeznaczony w pierwszej kolejności dla uczniów klas IV-VI szkół podstawowych. Rozpoczęty w 2014 roku miał być realizowany przez kilka kolejnych lat. W założeniach programu jest zachęcenie do aktywności fizycznej i uczestnictwa w sporcie dzieci i młodzieży, docelowo także ludzi dorosłych. Program obejmuje promowanie aktywności fizycznej, a nade wszystko rozwijanie i wzmacnianie świadomości znaczenia aktywności fizycznej w zwalczaniu zagrożeń cywilizacyjnych zdrowia i jakości życia współczesnych ludzi. W tym także: „likwidowanie barier i ograniczeń w dostępie do sportu, również dla niepełnosprawnych, grup marginalizowanych i «wykluczonych społecznie»”¹⁴. „Multisport” ma do spełnienia konkretne i wyraziste cele.

---

¹² J. Nowocien [red.] (2014), *Szkolne wychowanie fizyczne w dobie reform edukacyjnych*, Warszawa.

¹³ H. Sozański, J. Adamczyk (2013), *Multisport program aktywności sportowej dla dzieci klas IV-VI*, Warszawa: 9.

¹⁴ Tamże: 9.

Za nadrzędny można uznać rozszerzanie formuły wychowania fizycznego przez wspomaganie warunków do atrakcyjnych form aktywności fizycznej. Cel kolejny obejmuje „aktywizację zachowań sprzyjających rozwojowi fizycznemu, wzmacniających zdrowie i podnoszących poziom sprawności fizycznej”¹⁵. Cele zawierają także przekaz zasobu podstawowych wiadomości wyjaśniających mechanizmy i skutki systematycznej aktywności fizycznej dla ludzkiego organizmu oraz uzasadniają potrzebę zdrowego stylu życia. Cele programu uwzględniają poziom sprawności i stopień zainteresowania uczniów. Jedne są kierowane do wszystkich uczniów, w tym także do indywidualnego wykorzystania. Drugie są kierowane do uczniów uzdolnionych sportowo i przejawiających szczególne zainteresowania szkoleniem sportowym. Wszystkie te cele jakby spleta cel uniwersalny: „upowszechnianie postaw i zachowań prozdrowotnych, społecznych i sportowych, w myśl zasady *fair play*”¹⁶. W konsekwencji aktywne i systematyczne uczestnictwo w sporcie ma eliminować bariery, sedenteryjny styl życia oraz przeciwdziałać patologii, agresji, izolacji i wykluczeniu społecznemu. Ma także na celu wyrównywanie szans uczniów o różnych statusach materialnych rodziców przez rozszerzenie dostępu do zorganizowanych form aktywności sportowej¹⁷.

Program „Multisport” jest przedsięwzięciem kompleksowym, ma stanowić: „składową zintegrowanego systemu aktywności fizycznej obejmując wszelkie formy, tj. wychowanie fizyczne, sport dla wszystkich, sport wyczerpujący” Program oferuje bogaty zasób wartości, który: „W populacji dzieci i młodzieży kieruje się na trzy grupy celów (edukacyjne, społeczne, sportowe)”¹⁸. Program zawiera klarowny opis podstawowych wartości kierowanych przez zintegrowany system aktywności fizycznej. Proponuje atrakcyjne formy zajęć, wzbogaca ofertę w zakresie zajęć rekreacyjno-sportowych, a także stricte sportowych. W rezultacie prowadzi do dokonywania wyboru „sportu całego życia”

We wrześniu 2018 roku rozpoczęła się druga edycja turnieju Aktywne Szkoły Multisport. Projekt ów edukuje i aktywizuje nie tylko dzieci, ale także ich rodziców. Celem programu jest wspieranie ruchu w „DNA szkół” i wyrabianie w dzieciach nawyku ruszania się. Głównym punktem jest multimedialny test sprawności fizycznej z wykorzystaniem standardu EuroFit Test. Wyzwaniem Aktywnych Szkół Multi Sport jest wspólne kreowanie rzeczywistości tak, by sprzyjała codziennej aktywności. W istocie rzeczy

---

¹⁵ Tamże: 10.

¹⁶ Tamże: 10.

¹⁷ J. Nowocień [red.] (2014), dz. cyt.

¹⁸ H. Sozański, J. Adamczyk (2013), dz. cyt.: 10.

chodzi o sprawienie, aby nawyk ruszania się był kolejną super mocą, z którą po opuszczeniu szkoły dzieciaki pójdą dalej w świat¹⁹.

Wszystkie omówione wyżej programy i przedsięwzięcia mają prowadzić do lepszej, bardziej efektywnej i sprzyjającej potrzebom uczniów realizacji wychowania fizycznego i sportu w szkole. Realizowane przez długie okresy stają się zinstytucjonalizowanymi działaniami na rzecz rozbudzania i wzmacniania aktywności fizycznej środowisk szkolnych. Wprowadzając do tych form działalności edukacyjnej wartości olimpizmu uzyskują one formę zinstytucjonalizowaną w postaci edukacji olimpijskiej.

Edukacja olimpijska a instytucjonalizacja kultury fizycznej

Edukacja olimpijska wiąże się z nowym myśleniem edukacyjnym przełomu wieków XX i XXI. Wyrosła z pedagogiki humanistycznej i edukacji alternatywnej. Jest nacełowana na kształtowanie postaw w zgodzie z wartościami olimpizmu. Ma swe źródła w olimpizmie Coubertina. Twórca nowożytnych igrzysk olimpijskich, humanista, pedagog i działacz społeczny twierdził, że kluczem do przyszłości rozwoju ludzkości jest harmonijna i wszechstronna edukacja, uwzględniająca sensowne i otwarte podejście do sportu i wychowania fizycznego. Bardzo chciał wnieść do sportu określone wartości wychowawcze. W jego przekonaniach wartość tę stanowi przede wszystkim wewnętrzne skonsolidowanie sportu wyczynowego. „Wydobył on sport z rozdrobnienia, zatargów, i zawiści między zrzeszeniami”²⁰. Konsolidacja miała także wymiar szerszy, następowała wokół wiązania symboliki zapożyczonych ze starożytności z wielkimi ideałami humanistycznymi epoki Coubertina. Ta konsolidacja, która zapoczątkowała igrzyska olimpijskie i cały ruch im towarzyszący, dostarczała także sportowi idei i uświadamiała ludziom przydatność i potrzebę sportu. Coubertin rozumiał sport jako kulturę ciała opartą, z jednej strony, na rycerskości (*fair play*), a z drugiej strony, na kulcie cielesnego piękna i wdzięku²¹. Widział olimpizm jako filozofię życia, której celem jest osiągnięcie mocnego, zrównoważonego związku pomiędzy fizycznym talentem, mądrością umysłu, szlachetnością współzawodnictwa i człowieczeństwa. Olimpizm Coubertina to nie tylko myśl, ale to sposób myślenia

¹⁹ www.aktywnieszkoły.pl (27.03.2019).

²⁰ P. Coubertin (1928), *Sportliche Erziehung*, Stuttgart: 37.

²¹ P. Coubertin (1994), *Przemówienia. Pisma różne i listy*, Warszawa.

o życiu, to podejście do życia z rozmysłem, rozważą i moralną refleksją. „Wskazywał, że kultura wysiłku jest fundamentem każdej cywilizacji. Załącznikiem wielkości. Wyćwiczone ciało i żywość umysłu znamionują zdrowego ducha, a trening cielesny stanowi najlepszą ochronę moralną”²². Od ponad stu lat „nowożytnie igrzyska olimpijskie i realizowana przez nie filozofia są przykładem – mimo wszelkich zastrzeżeń i dehumanizacyjnych wypaczeń cywilizacyjnych współczesnego sportu wyczynowego – pomyślnie realizowanego procesu «edukacji globalnej»” – podkreśla Wołoszyn²³. Olimpizm jest głęboko wierny szlachetnemu programowi edukacji globalnej. „Olimpizm i edukacja olimpijska przez całe stulecie krzewią i rozwijają coubertinowską „radosną nadzieję” na humanistyczną edukację globalną jednostek, narodów i całej ludzkości, której spoiwem jest sport oraz jego osobo-socjo i kulturotwórcze wartości wychowawcze, z ideą i zasadą *fair play* na czele”²⁴. Olimpizm jest zasobny w mądrość humanizmu uniwersalnego. Jego etyka, „to nie tylko po prostu «coś» więcej niż etyka sportu nieolimpijskiego, ale taka odmiana mądrości humanistycznej – nakładająca na uczestnika rodziny olimpijskiej powinność sakralizacji – która została wywiedziona z osobliwego doświadczenia zła moralnego *infernum*, czyli piekła między ludźmi (dobro olimpijskie nie powstałoby, gdyby zło nie zamieszkało między ludźmi)”²⁵.

Współczesny olimpizm stał się nie tylko mocnym w wyrazie zjawiskowym, ale nade wszystko – podkreśla Lipiec – esencjalnym składnikiem współczesności, powodując w kulturze poszczególnych krajów, a w sumie całego świata zwrot ku (1) admiracji czystej cielesności, (2) ludyczności steatralizowanej, (3) prostocie reguł etycznych oraz (4) kwantyfikacji osiągnięć i relacji między ludźmi”²⁶. Patrząc od strony celów i środków na edukację olimpijską można ją traktować dwojako. W pierwszym ujęciu mamy do czynienia z „wychowaniem dla sportu”, czyli edukacja olimpijska istnieje dla niej samej. Zaś w drugim ujęciu sport stanowi ważny środek do osiągnięcia celów ponadsportowych. Ten aspekt Lipiec określił „wychowaniem dla życia”²⁷. Warunkiem wykorzystania uniwersalnych wartości sportu i olimpizmu jest propagowanie i upowszechnianie jego idei wśród ludzi, a przede wszystkim wśród dzieci i młodzieży. Warunek ten może spełnić dobrze zorganizowana

²² K. Zuchora (2006), *Edukacja olimpijska ku wspólnym wartościom*, Warszawa: 8.

²³ S. Wołoszyn (1998), *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku. Próba syntetycznego zarysu na tle powszechnym*, Kielce: 148-149.

²⁴ Tamże: 149.

²⁵ A. Pawłucki (2006), *Edukacja olimpijska jako relacja międzypokoleniowa stopnia trzeciego*, „Roczniki Naukowe AWF”, XLIV: 28.

²⁶ J. Lipiec (2007), *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków: 94.

²⁷ Tamże: 94.

i realizowana edukacja olimpijska. I choćby tylko dla radości dziecka warto podejmować trud wychowania z wykorzystaniem wartości sportu i olimpizmu jako środka w tym procesie. Przez sport idea olimpizmu wtapia się w świadomość człowieka i realizuje się w praktyce społecznej. Sport stwarza możliwości nawiązywania kontaktów, spotkań w skali indywidualnej, zespołowej, państwowej i międzynarodowej. Dzięki swoim walorom widowiskowym oraz dramaturgii współzawodnictwa rozbudza zainteresowanie i przyciąga uwagę najszerzych rzesz społeczeństwa.

Olimpizm stanowi główną treść edukacji olimpijskiej, a sport jest podstawowym środkiem wychowawczym. „Sport traktowany jako nieodłączny element kultury fizycznej jest nierozłączną częścią życia i działań społecznych. Jako inspiracja do różnych form aktywności i motywacja do bycia lepszym, jako źródło radości i silnych emocjonalnych przeżyć, jako płaszczyzna przyjaznych i życzliwych kontaktów z innymi może być skutecznie wykorzystany w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły”²⁸.

U podstaw edukacji olimpijskiej legł nie tylko olimpizm w wydaniu Coubertina, ale nade wszystko jego pedagogika, której zasadniczym elementem jest idea olimpijska. Zakłada ona budowanie lepszego pokojowego świata poprzez wychowanie młodzieży przy udziale sportu, który będzie płaszczyzną wzajemnego zrozumienia, przyjaźni, solidarności i przestrzegania zasady *fair play* we wszelkiego rodzaju kontaktach sportowych, z szansą przenoszenia ich na różne płaszczyzny życia społecznego. Efektem sportowej twórczości – podkreśla Zuchora – „są obiektywnie określone fakty, w których ukryty jest nie tylko – i nie tyle wysiłek fizyczny, ale przede wszystkim wysiłek woli i rozumu. Zawodnik poznaje swe wewnętrzne granice, ale nigdy ich do końca nie zna”²⁹.

W istocie rzeczy olimpizm jest uogólnieniem doświadczeń określonych społeczeństw oraz zbiorowego doświadczenia ogółu ludzkości. Choć olimpizm ma swe korzenie w kulturze europejskiej, to dziś jego wpływy nie ograniczają się wyłącznie do tego kontynentu. Olimpizm i ruch olimpijski jest współcześnie najstarszą i najbardziej masową, powszechną ideologią. Jego struktury trwają nieprzerwanie od 125 lat, od chwili powołania w 1894 roku Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego. Tym samym nie ogranicza się on wyłącznie do sportu, obejmuje bowiem wszystkie dziedziny życia społecznego. Wartości olimpizmu obejmujące wolność, równość, tolerancję, solidarność i inne odnoszą się do wszystkich wymiarów egzystencji ludzkiej

---

²⁸ Z. Żukowska (1996), *Wychowawcze funkcje idei fair play w sporcie dzieci i młodzieży*. W: Z. Żukowska [red.], *Fair play – Sport – Edukacja*, Warszawa: 253.

²⁹ Z. Zuchora (2006), dz. cyt.: 69.

i wszelkich relacji międzyludzkich. Fakt ów dowodzi uniwersalnego charakteru wartości olimpizmu. Idee olimpizmu dadzą się rozpatrywać na różnych poziomach jego funkcjonowania w rzeczywistości społecznej. Ich najwyższy poziom, to ponadpaństwowy i ponadnarodowy. Wówczas postrzegany jest w postaci ogólnych norm, często normatywnych, oczekiwanych, do których może zmierzać jednostka, zbiorowość ludzka, społeczeństwa. Olimpizm może być również pojmowany na poziomie niższym: jednostkowym, lokalnym, państwowym i narodowym. Bywa wówczas formowany jako system wartości, może być również przedstawiony w postaci programów edukacyjnych. Wszystkie te zjawiska sprzyjają instytucjonalizacji w ramach kultury fizycznej.

Zakończenie

Edukacja olimpijska może nie tylko uatrakcyjnić program kształcenia szkolnego, ale może również prowadzić do instytucjonalizowania różnych form aktywności fizycznej i uprawiania sportu. Może się tak dzieć przez kształtowanie postaw dzieci i młodzieży w których wartości sportu i olimpizmu przenikać będą ze sportu do wszystkich innych form życia społecznego. Przez fakt integrowania kształcenia i wychowania młodzieży w procesie edukacyjnym, edukacja olimpijska wzmacnia zdecydowanie system szkolny i prowadzi do zinstytucjonalizowania coraz to nowych form aktywizujących dzieci i młodzież do działalności sportowej.